

Игорь Огирко, Олег Огирко. Духовно-нравственные аспекты физического воспитания. Духовно-нравственные аспекты физического воспитания молодёжи актуальны в современности, поскольку лишение духовности приводит к распространению неверия, бездуховности, аморальности, возрастания преступности, коварства, ненависти. Задача работы – раскрыть проблемы взаимодействия Церкви и спорта на пути духовно-нравственного совершенствования молодёжи. Проанализированы аспекты физического воспитания молодёжи, учитывая духовно-нравственный подход христианства и сотрудничество образовательных учреждений во времена независимости Украины. В результате проведенных исследований рассмотрена концепция духовно-нравственного воспитания, сформулированы основные принципы духовного формирования молодёжи, учитывая крылатый латинский афоризм: “mens sana in corpore sano”. Предлагаемые ценности духовно-нравственного воспитания помогут преподавателям учитывать их в учебно-воспитательных учреждениях и осознавать требования духовного, нравственного воспитания и собственной ответственности в передаче их молодёжи. Надеемся, что духовно-нравственное воспитание поможет нашей молодёжи соблюдать морально-доброе поведение в повседневной жизни и быть верным Богу, Украине, народу.

Ключевые слова: духовность, мораль, физическое воспитание, спорт, религия, Церковь, теловоспитание, тело, душа, дух, совершенствование.

Igor Ohirko, Oleg Ohirko. Spiritual and Moral Aspects of Physical Education. Spiritual and moral aspects of physical education of young people are relevant in modern times because deprivation of spirituality leads to growth of infidelity, lack of spirituality, immorality, crime, deceit, hatred. The task of the paper is to reveal the problems of interaction between the Church and the sport taking into account spiritual and moral development of youth. Aspects of physical education of youth were analysed and spiritual and moral approach of Christianity and the cooperation of educational institutions at the time of independence of Ukraine were taken into account. The studies examined the concept of spiritual and moral education, the basic principles of formation of young people's spiritual lives. Roman aphorism says “Mens sana in corpore sano” (A sound mind in a sound body). Proposed value of spiritual and moral education is to help teachers integrate them into educational institutions and understand the requirements of the spiritual, moral education and personal responsibility in the transfer of their youth. We hope that the spiritual and moral education of our young people will comply with good moral conduct in everyday life and be faithful to God, Ukraine and Ukrainian people.

Key words: spirituality, morality, physical education, sports, religion, church, body education, body, soul, spirit, perfection.

УДК УДК 378.017.4 – 057.875

Андрій Панчук

Сучасний стан громадянської вихованості студентів педагогічних університетів

Рівненський державний гуманітарний університет (м. Рівне)

Постановка наукової проблеми та її значення. Аналіз останніх досліджень. Кардинальні зміни в житті українського суспільства, нові реалії на світовій арені не могли не торкнутися організації виховної роботи у вищих педагогічних закладах. Ці зміни зумовлені такими чинниками, як демократизація, становлення ринкових відносин, здійснення державності, формування громадянського суспільства, входження у світову цивілізацію й культуру, становлення правових відносин.

Закони, норми, принципи діяльності й поведінки людей здаються дуже тривкими, тому що концентрують у собі найбільш життєздатний досвід і традиції, накопичені багатьма поколіннями. Освіта, зокрема вища педагогічна, допомагає людині відбирати позитивний досвід, який є особливим видом отримання знань, зумовлений внутрішніми потребами окремого індивіда, тому першорядним завданням сучасної освітньої діяльності є звернення до безпосереднього буття особистості в громадянському просторі [2; 3; 5; 7]. З огляду на це постає необхідність акцентування на громадянському вихованні, формуванні національної свідомості та самосвідомості, на активізації громадянської позиції сучасної студентської молоді [1; 8; 9; 10].

Водночас слід ураховувати, що процес громадянського виховання сучасних студентів не може бути адекватно зрозумілим і дослідженим без урахування особливостей студентства як особливої соціальної групи українського суспільства. Ю. Загородній [4] до таких особливостей відносить:

- відносну автономність, порівняно з іншими соціальними групами, підвищену суспільно-політичну активність у поєднанні з освіченістю й високими інтелектуальними можливостями, престижний статус та авторитет у значної частини населення, особливо молоді;
- наявність власної субкультури, особливих політичних, економічних, соціальних інтересів;
- виражений радикалізм у поглядах і поведінці;
- прагнення прискорити соціальні перетворення, що супроводжуються ілюзіями щодо власних політичних можливостей;
- недостатність поваги, а інколи й прояв нетерпимості до чужих поглядів, інших точок зору, недостатність полемічної культури;
- відсутність організованого політичного впливу потужних всеукраїнських молодіжних організацій.

Констатувальний етап експерименту проводився на педагогічному та психолого-природничому факультетах Рівненського державного гуманітарного університету. Усього констатацією охоплено 453 студенти I–II курсів.

Вибір методів дослідження визначався метою й завданнями цього етапу експерименту.

Завдання дослідження – визначити критерії громадянської вихованості студентів та їхні показники та рівні громадянської вихованості студентів педагогічних університетів.

Для визначення рівнів громадянської вихованості студентів педагогічного університету використовували комплекс взаємопов'язаних методів, вибір яких зумовлювався метою й завданнями констатувального етапу експерименту, визначеними критеріями та їхніми показниками.

Методи дослідження: анкетування, опитування, ранжування, бесіди, диспути, дискусії, цілеспрямовані педагогічні спостереження, запровадження ситуацій морально-громадянського вибору.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Грунтуючись на аналізі наукової літератури [1; 3; 4; 9], визначено компоненти громадянської вихованості студентів педагогічних університетів, їхні критерії та показники. До компонентів громадянської вихованості відносимо когнітивний, емоційно-оцінний і поведінковий.

Критерії когнітивного компонента: знання про історію та культуру українського народу, розуміння сутності громадянських якостей і цінностей.

Критерії емоційно-оцінного компонента: ідентифікація себе з Україною й українським народом; позитивне емоційне ставлення до української історії, мови, культури, традицій, звичаїв; прагнення набути громадянських якостей, сформувати в себе відповідні ціннісні орієнтації.

Критерії поведінкового компонента: реалізація громадянських якостей і цінностей у власній життєдіяльності, взаєминах з іншими людьми; активна участь у громадській діяльності. Відповідно до означених критеріїв визначено показники кожного з них, на рівні вихованості яких спрямовувалася констатація. Дібрані до критеріїв показники подано в табл. 1.

Таблиця 1

Критерії й показники громадянської вихованості студентів педагогічних університетів

Критерії	Показники
Знання про історію та культуру українського народу, розуміння сутності громадянських якостей і цінностей	- знання фактів з історичного минулого України; - уявлення про історичні пам'ятки, розміщені на території України; - знання культурних традицій українців; - знання громадянських якостей і розуміння їхньої сутності; - знання громадянських цінностей і розуміння їхньої сутності
Ідентифікація себе з Україною та українським народом; позитивне емоційне ставлення до української історії, мови, культури, традицій, звичаїв; прагнення набути громадянських якостей, сформувати в себе відповідні ціннісні орієнтації	- усвідомлення своєї належності до України та українського народу; - пошанування української історії та культури, інтерес до них, бажання розширити свою обізнаність у цьому плані; - позитивне ставлення до української мови; - прихильність до набуття громадянських якостей; - прихильність до громадянських цінностей і бажання використовувати їх у власній життєдіяльності
Реалізація громадянських якостей і цінностей у власній життєдіяльності, взаєминах з іншими людьми; активна участь у громадській діяльності	- уміння реалізовувати громадянські якості та громадянські цінності у власному житті, взаєминах з іншими людьми; - активна участь у громадських акціях різного спрямування, ініціювання громадської діяльності

Перевірка знання студентами фактів з історичного минулого України, історичних пам'яток, які містяться на території України, культурних традицій українців проводилася за допомогою опитування. Більшість студентів показала досить обмежені знання щодо історичних фактів, пов'язаних із минулим України. Лише близько третини з них деякою мірою обізнані з діяльністю Запорізької Січі, особливостями функціонування незалежних урядів України в період 1917–1919 рр.

Серед історичних пам'яток студенти називали Свято-Успенську церкву й Свято-Воскресенський собор у Рівному та деякі інші храми в містах Рівненської й Волинської областей, Дубенський форт, Почаївську лавру, Острозьку академію. Культурні традиції 18,4 % студентів пов'язують зі святкуванням Різдва, Нового року, Святого Миколая, Водохреща, Великодня, Трійці, свята Івана Купала, відзначенням Дня незалежності, Дня Конституції. До таких традицій студенти, які належали до цієї групи, також віднесли вишиванки, обереги, пошанування роду.

49,7 % студентів зазначили, що до таких традицій належать усі свята, які відзначаються в Україні загалом і в кожній родині, зокрема. 31,9 % респондентів не змогли визначитися з відповіддю. Студентам також запропоновано дати відповіді на запитання анкети:

1. Чи цікавитеся Ви історією українського народу? (цікавлюся постійно; цікавлюся час від часу; ці питання мене не цікавлять).

2. Чи відвідували Ви культурні місця, пов'язані з історичним минулим українців? (відвідую постійно; час від часу, якщо трапляється така нагода, але не ставлю це собі за мету; не відвідую).

3. Що стало передумовою відвідання Вами історичних місць? (власна ініціатива; пропозиції друзів, знайомих, батьків; поїздка організовувалась університетом).

Аналіз та узагальнення одержаних результатів засвідчили, що постійно цікавляться історією українського народу, намагаються поглибити свої знання в цій царині лише 15,3 % студентів (“історія України настільки багата на події, що її вивчення постійно викликає в мене інтерес”, “мене дуже цікавить історія мого народу, адже я серед нього народився, із ним живу”, “це наше минуле, і якщо ми не будемо його знати, не зможемо створити достойне майбутнє”).

45,7 % студентів виявляють зацікавленість лише до окремих історичних фактів, із якими їм час від часу доводиться стикатися (“якщо я дізнаюся про якийсь цікавий історичний факт, намагаюся дізнатися про нього більше, але спеціально не надаю уваги цим питанням”, “з історії України я знаю тільки те, що вивчали в школі, а де про це можна дізнатися більше, не знаю”, “якщо виникає можливість дізнатися про щось з минулого України, я використовую її, але спеціально не займаюся вивченням історії”).

Решта респондентів (39,0 %) зазначили, що історичне минуле їх загалом не цікавить. Найбільш типовими відповідями тут були такі: “треба жити сьогоднішнім днем і дивитися в майбутнє”, “те, що було колись, не варте уваги”, “сьогодні стільки всього цікавого у світі, що не варто оглядатися назад”.

Ствердну відповідь на друге запитання анкети дали 14,3 % студентів. Однак дві третини з них зазначили, що відвідували історичні місця лише в межах Рівненської області; інші бували і в більш віддалених районах (у Львові, Кам'янці-Подільському, Луцьку, Ковелі, Києві). Усі студенти цієї групи позитивно налаштовані на відвідування історичних місць, вивчення пов'язаних із ними подій, намагаються використовувати будь-яку можливість для здійснення таких поїздок.

46,3 % студентів обрали варіант відповіді “час від часу, коли трапляється нагода”. 39,4 % респондентів зазначили, що декілька разів були в різних історичних місцях, але це не викликало в них жодних зацікавлень. На їхнє переконання, “краще їздити до Єгипту, Італії, Туреччини, що набагато цікавіше”.

Аналогічний розподіл відповідей одержали й на третє запитання анкети. За власною ініціативою відвідують історико-культурні місця 14,3 % студентів, за ініціативою друзів, батьків – 46,3 %. У жодній анкеті не обрано варіант відповіді “за ініціативою університету”.

У процесі констатувального етапу експерименту з'ясовано, що більше двох третин студентів байдуже ставляться до громадської діяльності; зафіксовано випадки негативного ставлення до тих, хто залучається до такої роботи. Водночас виявлено, що і серед студентів немало таких (близько половини), які розцінюють громадську діяльність, як можливість привернути до себе увагу, “вибитися в люди”, завоювати авторитет серед однокурсників і викладачів.

До кожного виду роботи розроблялися (або адаптувалися з наявних у науковій літературі) способи оцінювання, що дало змогу провести математичні розрахунки й віднести кожного студента до однієї з типологічних груп. Усього визначили три таких групи, кожна з яких відповідала певному рівню громадянської вихованості.

Перша група (високий рівень). Студент ідентифікує себе з Україною та українським народом; усвідомлює загальнолюдські та національні цінності, свої громадянські права, свободи та обов'язки;

має ґрунтовні знання щодо сутності громадянських якостей і цінностей; позитивно ставиться до української історії, мови, культури, традицій, звичаїв; йому властиві патріотичні почуття; характеризується активною громадянською позицією; постійно реалізовує загальнолюдські й національні цінності у власній життєдіяльності, взаєминах з іншими людьми; активно залучається до громадської діяльності, суспільного життя; уміє цивілізовано відстоювати свої права та свободи; виконує громадянські обов'язки.

Друга група (середній рівень). Студент ідентифікує себе з Україною та українським народом; добре обізнаний із загальнолюдськими й національними цінностями, розуміє їх роль у власному та суспільному житті; усвідомлює свої громадянські права, свободи, але інколи намагається уникнути виконання громадянських обов'язків; розуміє сутність громадянських цінностей і якостей, але не завжди робить вибір на їхню користь; байдуже ставиться до української історії, мови, культури, традицій, звичаїв; йому не властиві патріотичні почуття; громадянська позиція може поєднуватися з утилітарними мотивами; реалізація загальнолюдських і національних цінностей у власній життєдіяльності, взаєминах з іншими людьми іноді зумовлюється ситуативними потребами; залучення до громадської діяльності часто пов'язане з особистісною вигодою; відстоювання своїх прав і свобод не завжди здійснюється цивілізованими способами.

Третя група (низький рівень). Студент не ідентифікує себе з Україною та українським народом, може виявляти до них байдужість або розглядати з позицій меншовартості; знання в галузі загальнолюдських і національних цінностей мають фрагментарний характер, не визнає їх значущості в суспільному житті; усвідомлює свої громадянські права, свободи, але постійно намагається уникнути виконання громадянських обов'язків; негативно ставиться до української історії, мови, культури, традицій, звичаїв; йому не властиві патріотичні почуття; громадянська позиція відсутня; не бере участі в громадській діяльності; відстоювання своїх прав і свобод може мати агресивний характер.

Узагальнені результати щодо належності студентів до рівнів громадянської вихованості подано в табл. 2.

Таблиця 2

Рівні громадянської вихованості студентів, %

Рівні	Кількісні показники
Високий	15,8
Середній	47,6
Низький	36,6

Висновки. Отже, більшість студентів виявляє пасивну цікавість до історії українського народу, історико-культурних пам'яток, розміщених на території України, а значна їх кількість – цілковиту байдужість. Незважаючи на це, у ВНЗ не проводиться цілеспрямована робота з подолання цих недоліків. Констатувальний етап експерименту засвідчив, що більшість студентів педагогічного університету за сукупністю показників критеріїв когнітивного, емоційно-оцінного й поведінкового компонентів характеризується середнім рівнем громадянської вихованості. Дещо меншою, але також доволі численною була група студентів, котрі перебували на низькому рівні досліджуваного феномену. На високому рівні зафіксовано лише 15,8 % студентів від загальної кількості охоплених констатувальним етапом експерименту.

Список використаної літератури

1. Гнатенко С. А. Виховання громадянськості у студентів в системі вищої освіти / С. А. Гнатенко // Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". – 2003. – № 1 (7). – С.177–183.
2. Громадянин. – Держава. – Громадянське виховання: Антологія / [упоряд. М. П. Рагозін, О. В. Сухомлинська]. – Донецьк : [б. в.], 2001. – 262 с.
3. Громадянське виховання у формах і змісті виховної діяльності освітніх закладів : метод. рек. / [уклад. Л. М. Архипенко]. – Д., 2000. – 172 с.
4. Загородній Ю. І. Педагогічні умови політичної соціалізації студентської молоді в умовах великого промислового міста : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.05 : "Соціальна педагогіка" / Ю. І. Загородній. – Луганськ, 2004. – 20 с. – С. 9.
5. Івашина Ю. Ю. Громадянське виховання в змісті, формах і методах позаурочної роботи : метод. рек. / Ю. Ю. Івашина // Педагогічний вісник. – 2001. – № 1. – 2. – С. 62–63.
6. Ігнатенко П. Громадянське виховання: історичний аспект / П. Ігнатенко, Л. Крицька // Шлях освіти. – 1997. – № 1. – С. 38–43.
7. Корінна Л. В. Формування громадянських цінностей старшокласників у загальноосвітніх навчальних закладах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Корінна Людмила Віталіївна. – Житомир, 2004. – 226 с.

8. Психологічні закономірності розвитку громадянської свідомості та самосвідомості особистості / М. Й. Боришевський, М. І. Алексеева, В. В. Антоненко та ін. [за заг. ред. М. Й. Боришевського]. – К., 2001. – Т. 1. – 244 с.
9. Равчина Т. Громадянські й особистісні цінності студентів: педагогічний аспект розв'язання конфлікту / Т. Равчина // Вісник Львівського ун-ту. Серія педагогічна. – 2006. – Вип. 21. – Ч. 2. – С. 3–15.
10. Рагозін М. Громадянське виховання: методологія і організація у світлі європейського досвіду / М. Рагозін // Шлях освіти. – 1999. – № 4. – С. 16–20.

Анотація

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю громадянського виховання, формування національної свідомості та самосвідомості, активізації громадянської позиції сучасної студентської молоді. **Завдання** дослідження – визначити критерії громадянської вихованості студентів та їх показники й рівні громадянської вихованості студентів педагогічних університетів. Більшість студентів виявляє пасивну цікавість до історії українського народу, історико-культурних пам'яток, розміщених на території України, а значна їх кількість – цілковиту байдужість. Незважаючи на це, у ВНЗ не проводиться цілеспрямована робота з подолання цих недоліків. Більшість студентів педагогічного університету за сукупністю показників критеріїв когнітивного, емоційно-оцінного й поведінкового компонентів характеризується середнім рівнем громадянської вихованості.

Ключові слова: критерії громадянської вихованості, рівні громадянської вихованості, студенти педагогічних університетів.

Андрей Панчук. Современное состояние гражданской воспитанности студентов педагогических университетов. Актуальность исследования предопределена необходимостью гражданской воспитания, формирования национального сознания и самосознания, активизации гражданской позиции современной студенческой молодежи. **Задача** исследования – определить критерии гражданской воспитанности студентов и их показатели; исследовать уровни гражданской воспитанности студентов педагогических университетов. Большинство студентов проявляют пассивный интерес к истории украинского народа, историко-культурных достопримечательностей, расположенных на территории Украины, а значительное их количество – полное безразличие. Несмотря на это, в вузах не проводится целеустремленная работа из преодоления этих недостатков. Большинство студентов педагогического университета за совокупностью показателей критериев когнитивного, эмоционально-оценочного и поведенческого компонентов характеризуются средним уровнем гражданской воспитанности.

Ключевые слова: критерии гражданской воспитанности, уровни гражданской воспитанности, студенты педагогических университетов.

Andrey Panchuk. Modern Condition of Civil Mannerliness of Students of Pedagogical Universities. Relevance of the research is predetermined by the necessity of civil education, formation of national consciousness and self-consciousness, activation of civil position of modern student youth. **Tasks of the research:** Determining of the criteria of civil mannerliness of students and their indices; determining of the levels of civil mannerliness of students of pedagogical universities. Great amount of students shows passive interest in history of Ukrainian people, historical-cultural sights that are located on the territory of Ukraine, and considerable number of them show complete indifference. Despite this no purposeful work overcomes these drawbacks and is conducted in institutes of higher education. Most students of pedagogical universities in the aggregate of indices of criteria of cognitive, emotionally appraisal and behavioral components are characterized by the average level of civil mannerliness.

Key words: criteria of civil mannerliness, levels of civil mannerliness, students of pedagogical universities.

УДК 796.034 (477.72)

**Світлана Степанюк,
Інна Городинська,
Юрій Грабовський**

Розвиток фізкультурно-спортивного руху в Херсонському державному університеті

Херсонський державний університет (м. Херсон)

Постановка наукової проблеми та її значення. Серед наукових досліджень сучасної вітчизняної історії окреслюється тенденція до ґрунтовного аналізу тем, пов'язаних з історичним розвитком окремих галузей суспільного життя, зі зверненням до творчої спадщини раніше забутих імен, із переосмисленням окремих історичних періодів.